

Multimédiás tananyag a felvidéki kitelepítések történetéhez

Megoldási segédlet a feladatlapokhoz

A kérdések, ill. a feladatok jellegéből következik, hogy nem minden esetben lehet megoldási javaslatot megfogalmazni, hiszen az adott kérdés sokszor elsősorban arra irányul, hogy a tanulók a látottakat megbeszéljék, továbbgondolják és saját életükre vonatkozóan is fogalmazzák meg véleményüket. A feladatok jelentős részénél természetesen tartalmaz megoldási javaslatot a segédlet, de ezek is nagyon különbözőek. Esetenként konkrét információkat, a történelmi háttér jobb megismerését segítő tényeket és adatokat, máskor viszont inkább csak az adott interjúrészlet legfontosabb elemeit vagy pusztán gondolatébresztő címszavakat gyűjtöttünk össze. Ez utóbbiak esetében természetes, hogy számos eltérő „megoldás”, a látottak megértését és feldolgozását segítő kiindulópont is lehetséges.

Film: Magyar Kálvária Felvidék 1945-48

Időtartam: 26¹⁷

Elérhető <https://www.youtube.com/watch?v=wpwt9aVWL4w>

Kérdések, feladatok	Megoldások, lehetséges válaszok
Mikor született és mit fogalmazott meg a kassai kormányprogram?	1945 április 5., a dokumentum a magyarok kollektív felelősségét mondta ki Csehszlovákia felbomlasztása miatt.
Ki volt 1945-től Csehszlovákia köztársasági elnöke?	Eduard Benes
Kiknek a kitelepítést tűzték ki célul a csehszlovák politikusok?	németek és magyarok
Milyen jogfosztás érte a magyar nemzetiség lakosokat Csehszlovákiában?	megfosztották őket állampolgárságuktól
Mit jelent a reszlovakizáció fogalma?	Erőszakos szlovákosítás, ha a felvidéki magyarok nem vallják magukat szlováknak, nem kapják vissza állampolgárságukat és el kell hagyniuk az országot.

<p>Az állampolgárság elvesztésén kívül még milyen hátrányok érték a felvidéki magyarokat?</p>	<p>Nem lehettek iskoláik, sajtójuk, a közalkalmazottal elvesztették állásukat, közmunkára kötelezhatték őket.</p>
<p>A visszaemlékező Fülöp István elmeséli, hogy 40-45 percük volt összepakolni a legszükségesebb holmijaikat, anélkül, hogy tudták volna, pontosan mi történik velük, hová viszik őket. Te mit tennél egy ilyen helyzetben, mit tennél fel a teherautóra az otthonodba lévő tárgyak közül?</p>	
<p>Hogy dőlt el Komáromban, hogy melyik családnak mi lesz a sorsa? Vajon miért jellemzi rabszolgavásáráként a visszaemlékező ezt a helyzetet?</p>	<p>Gyakorlatilag ingyen munkaerőként tekintettek rájuk a csehországi gazdák, a család méretétől és összetételétől tették függővé, hogy adnak-e nekik szállást vagy sem.</p>
<p>Panyák Margit és családja hosszabb ideig készülhetett fel a kitelepítésre. Mekkora terhet jelentett egy parasztcsaládnak a kényszerű kitelepítés. Mit tudtak magukkal vinni és mi mindent kellett otthagyniuk egykori falujukban a kitelepítést követően?</p>	<p>Állatokat, sőt szénét és fát is vittek magukkal, de a ház és a hozzá tartozó gazdasági épületek és számos szerszám természetesen ottmaradt.</p>
<p>Az ő családját hová telepíthették ki, mi a magyarázat arra, hogy egy-két évvel később visszaköltözhetek a falujukba?</p>	<p>Csehszlovákia más területére telepítették át őket és ott dolgoztatták közmunkásként a családot, 1947-ben kerülhettek vissza eredeti lakóhelyükre.</p>
<p>Milyen életkorú személyekre vonatkozott a kitelepítés?</p>	<p>16 és 55 közötti férfiak, 18 és 45 év közötti nők</p>
<p>Betartották-e a kiskorúakra, terhes nőkre és idősekre vonatkozó szabályokat a hatóságok?</p>	<p>Sok esetben nem, a filmben elhangzó történet is arra utal, hogy egy csecsemőt is fűtetlen vagonra tettek a kitelepítés során.</p>
<p>Hány embert érintett a csehországi kényszermunkára történő kitelepítés?</p>	<p>Nagyjából 50.000-et. Ezekre a kitelepítésekre 1946 vége és 1947 eleje között került sor.</p>

Milyen közvetett következménye volt annak, hogy sok felvidéki magyar félt a csehországi területekre történő deportálástól?	Sokan átszöktek Magyarországra.
Milyen megállapodás aláírására került sor 1946. február 26-án Csehszlovákia és Magyarország között?	Csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény.
Mi volt a megállapodás lényege?	A csehszlovák kormánynak annyi magyart áll jogában kitelepíteni, ahány magyarországi szlovák jelentkezik önként a Csehszlovákiába történő áttelepülésre.
Hány embert érintett végül a lakosságcsere-egyezmény?	Kölcsönösen nagyjából 70.000-et. A felvidéki magyarok közül önkéntesen mindössze 6000 távozott.
Mennyire érzékelteti a korabeli filmhíradó az egyezmény következtében lakóhelyük elhagyására kényszerült emberek megpróbáltatásait?	Nem érzékelteti, sőt inkább egy békésen és mindenki számára jobb jövőt és tartós megoldást sejtető hangnemben fogalmaz. („Örömmel üdvözltek hazatérő testvéreinket.”)
Nézz utána annak, hogy mit tartalmaznak az ún. Benes dekrétumok!	A Beneš-dekrétumok tágabb értelemben a második világháború utáni csehszlovák államiságot megalapozó, 143 elnöki rendeletet jelentik. Gyakrabban csak azt a 13 jogszabályt nevezik így, amelyek a csehszlovák nemzetállam megteremtése érdekében az ország területén élő németek és magyarok kollektív bűnösségét rögzítették. Az e dekrétumok alapján a német és magyar kisebbséggel szemben alkalmazott bánásmód összeegyeztethetetlen volt az emberi jogokkal, ellentétes volt a nemzetközi jog általános elveivel, a diszkrimináció és a kényszermunka

	<p>tilalmával, továbbá a tulajdon sérthetlenségének elvével. A dekrétumokat az egykori Csehszlovákia mindkét utódállama, Csehország és Szlovákia is jogrendje részének tekinti.</p>
--	---

Multimédiás tananyag a felvidéki kitelepítések történetéhez

Film: Magyar Kálvária Felvidék 1945-48

Időtartam: 26¹⁷

Elérhető <https://www.youtube.com/watch?v=wpwt9aVWL4w>

Kérdések, feladatok	Megoldások
Mikor született és mit fogalmazott meg a kassai kormányprogram?	
Ki volt 1945-től Csehszlovákia köztársasági elnöke?	
Kiknek a kitelepítést tűzték ki célul a csehszlovák politikusok?	
Milyen jogfosztás érte a magyar nemzetiségű lakosokat Csehszlovákiában?	
Mit jelent a reszlovakizáció fogalma?	
Az állampolgárság elvesztésén kívül még milyen hátrányok érték a felvidéki magyarokat?	
A visszaemlékező Fülöp István elmeséli, hogy 40-45 percük volt összepakolni a legszükségesebb holmijaikat, anélkül, hogy tudták volna, pontosan mi történik velük, hová viszik őket. Te mit tennél egy ilyen helyzetben, mit tennél fel a teherautóra az otthonodba lévő tárgyak közül?	
Hogy dőlt el Komáromban, hogy melyik családnak mi lesz a sorsa? Vajon miért jellemzi rabszolgavásáráként a visszaemlékező ezt a helyzetet?	

Panyák Margit és családja hosszabb ideig készülhetett fel a kitelepítésre. Mekkora terhet jelentett egy parasztcsaládnak a kényszerű kitelepítés. Mit tudtak magukkal vinni és mi mindent kellett otthagyniuk egykori falujukban a kitelepítést követően?	
Az ő családját hová telepíthették ki, mi a magyarázat arra, hogy egy-két évvel később visszaköltöztek a falujukba?	
Milyen életkorú személyekre vonatkozott a kitelepítés?	
Betartották-e a kiskorúakra, terhes nőkre és idősekre vonatkozó szabályokat a hatóságok?	
Hány embert érintett a csehországi kényszermunkára történő kitelepítés?	
Milyen közvetett következménye volt annak, hogy sok felvidéki magyar félt a csehországi területekre történő deportálástól?	
Milyen megállapodás aláírására került sor 1946. február 26-án Csehszlovákia és Magyarország között?	
Mi volt a megállapodás lényege?	
Hány embert érintett végül a lakosságcsere-egyezmény?	
Mennyire érzékelteti a korabeli filmhíradó az egyezmény következtében lakóhelyük elhagyására kényszerült emberek megpróbáltatásait?	
Nézz utána annak, hogy mit tartalmaznak az un. Benes dekrétumok!	

Multimédiás tananyag a felvidéki magyarok és a magyarországi németek kitelepítésének történetéhez

Fogalomtár

Államosítás - Egy gyár, földterület vagy intézmény elvétele eredeti tulajdonosától és állami tulajdonba vétele.

Beneš-dekrétumok - tágabb értelemben a második világháború utáni csehszlovák államiságot megalapozó, 143 elnöki rendeletet jelentik. Gyakrabban csak azt a 13 jogszabályt nevezik így, amelyek a csehszlovák nemzetállam megteremtése érdekében az ország területén élő németek és magyarok kollektív bűnösségét rögzítették. Az e dekrétumok alapján a német és magyar kisebbséggel szemben alkalmazott bánásmód összeegyeztethetetlen volt az emberi jogokkal, ellentétes volt a nemzetközi jog általános elveivel, a diszkrimináció és a kényszermunka tilalmával, továbbá a tulajdon sérthetlenségének elvével. A dekrétumokat az egykori Csehszlovákia mindkét utódállama, Csehország és Szlovákia is jogrendje részének tekinti.

Baloldali Blokk - A baloldali pártok kommunisták által létrehozott szövetsége. Tagjai: MKP, SZDP, NPP, szakszervezetek.

Kitelepítés - Hatósági intézkedés, melynek során egyes személyeket vagy egy területek lakosságát kényszerrel új, a lakosság által kijelölt lakóhelyre költöztetnek.

Kollektív bűnösség - A csehszlovákiai magyarokat sújtó nézet, miszerint a magyarok közösen felelősek Csehszlovákia felbomlásáért. Ennek alapján megfosztották a magyarokat csehszlovák állampolgárságuktól.

Koncepciós per - A törvényességnek csak a látszatát megtartó, hamis (koholt) vádak alapján megtartott politikai per.

Lakosságcsere - Magyarország és Csehszlovákia között kötött egyezmény, miszerint ahány szlovák hazánkból önként áttelepül Csehszlovákiába, annyi magyart utasíthatnak ki onnét.

Pártállam - A (kommunista) párt és az állam összemosódása, az állami szervek párt alá rendelése a kommunista államokban.

SS - A Schutzstaffel (magyarul Védőosztag, röviden *SS*), a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt katonai és védelmi szervezete volt Németországban. A *Waffen-SS* (fegyveres *SS*) az *SS (Schutzstaffel)* katonai szárnya volt.

SZEB - Szövetséges Ellenőrző Bizottság. A győztes nagyhatalmak képviselőiből álló testület, a békekötésig irányította az országot.

Volksbund - Német szó, jelentése 'népi szövetség'. A magyarországi németek jelentős részét (náci kifejezéssel népi német, *Volksdeutsch*) tömörítő, erős náci ideológiai befolyás alatt álló szervezet. Basch Ferenc vezetésével 1938. november 26-án alakult. Teljes neve: Volksbund der Deutschen in Ungarn.

Multimédiás tananyag a felvidéki kitelepítések történetéhez

Kronológia

Kitelepítések a Felvidékről 1945 után

1944. november 23. - A londoni csehszlovák emigráns kormány hivatalosan is kérte a szövetséges nagyhatalmakat, hogy a háború előtti határai között visszaállítandó országból a magyar nemzetiségű lakosságot kitelepíthesse.

1945. február 16. - Edvard Benes rádióbeszédében kijelentette: „Elő kell készítenünk németjeink és magyarjaink ügyének végérvényes megoldását, mert az új köztársaság csehszlovák nemzeti állam lesz.”

1945. április 5. – a kassai kormányprogram nyilvánosságra hozatala

1945. július 17. - augusztus 2. – a szövetséges nagyhatalmak potsdami konferenciája

1945. augusztus 2. - elnöki dekrétummal megfosztották csehszlovák állampolgárságuktól a németeket és a magyarokat, ami azt jelentette, hogy politikailag, társadalmilag, gazdaságilag, szociálisan és kulturálisan jogfosztottak lettek.

1946. február 27. – csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény aláírása

(Az egyezmény valójában nem kölcsönös lakosságcsere-ről szólt, hiszen a magyarországi szlovák nemzetiségűek önként jelentkezhetek az áttelepülésre, a szlovákiai magyarokat viszont a csehszlovák kormány jelölte ki azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy a határ menti, zömében magyar többségű lakosság etnikai arculatát megváltoztassa. A csehszlovák kormány nemcsak a kitelepítendő magyarok személyéről döntött, de azt is joga volt elbírálni, hogy a magyarországi áttelepülők közül kiket fogad be, miközben a magyar kormány a csehszlovák kormány által kijelölt minden személyt köteles volt átvenni.)

1946 április – rezlovakizációs rendelet (aki szlováknak vallja magát, visszakapja állampolgárságát; aki viszont nem, azt kitelepítik)

1946 ősze - Az 1945. évi közmunkarendelethez hivatkozva a magyar nemzetiségű személyek tízezreit szállították erőszakkal Csehországba - nagyjából a korábban németek lakta vidékekre.

1948 áprilisáig – Magyarországról 73 273, magát szlováknak valló személy települt át önkéntesen Csehszlovákiába: 31 százalékuk alkalmi munkás vagy napszámos, 19 százalékuk pedig szegényparaszt volt. A Magyarországról áttelepültek mindössze körülbelül 24 000 kataszteri hold földet hagytak vissza; míg a Szlovákiából áttelepített magyarok, illetőleg az

„önként" távozottak - összesen mintegy 80 000 személy - körülbelül 137 000 kataszteri hold földet hagytak hátra maguk után. (A magyarországi szlovákok száma 1930-ban majdnem 105 000 volt; a szlovákiai magyaroké 1937-ben mintegy 634 00-re rúgott.)